

УДК 343.98:343.57:343.142

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-510-519](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-510-519)

Степанова Ганна Миколаївна кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології НАВС, <https://orcid.org/0000-0003-1280-0163>

Хахуцяк Ольга Юріївна кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології НАВС, <https://orcid.org/0000-0002-6762-1069>

ОЦІНКА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Анотація. Статтю присвячено комплексному аналізу процесу оцінки доказів у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями. Складність таких проваджень зумовлена високим рівнем структурованості злочинних формувань, їхньою стійкістю, конспіративністю, ретельним розподілом ролей та використанням сучасних засобів комунікації для уникнення викриття. У статті висвітлено ключові особливості доказування у справах даної категорії, серед яких особлива увага приділяється встановленню координації дій учасників, характеру взаємозв'язків між ними, способам організації незаконного наркообігу, а також підтвердженню ознак стійкості та ієрархічності.

Проаналізовано специфіку оцінки доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, включаючи аудіо- та відеоконтроль, оперативні закупки, контроль за вчиненням злочину, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж. Визначено критерії допустимості та достовірності таких доказів, а також ризики, пов'язані з процесуальними порушеннями під час їх отримання.

Окремий акцент зроблено на оцінці комплексних доказів, що поєднують оперативну інформацію, показання учасників, дані експертиз, результати технічної фіксації та цифрових джерел доказування. Обґрунтовано необхідність системного підходу, який передбачає співвідношення доказів між собою, врахування причинно-наслідкових зв'язків та логічної узгодженості встановлених фактів. Також досліджено типові помилки сторони обвинувачення і захисту, які впливають на оцінку доказів судами, та тенденції судової практики щодо встановлення організованого характеру злочинної діяльності.

У підсумку сформульовано пропозиції щодо вдосконалення методики оцінки доказів у провадженнях про організовану наркозлочинність, з огляду на потребу підвищення ефективності протидії незаконному обігу наркотичних засобів та забезпечення дотримання стандартів справедливого судочинства.

Ключові слова: оцінка доказів; доказування; кримінальне провадження; незаконний обіг наркотичних засобів; психотропні речовини; організована група; злочинна організація; негласні слідчі (розшукові) дії; оперативні закупки; аудіо- та відеоконтроль; допустимість доказів; належність доказів; стійкість та ієрархічність злочинних формувань; судова практика.

Stepanova Hanna Mykolaivna PhD in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Criminal Justice, Educational and Scientific Institute of Law and Psychology of the National Academy of Internal Affairs, <https://orcid.org/0000-0003-1280-0163>

Khakhutsiak Olga Yuriyivna, PhD in Law, Associate Professor, Head of the Department of Criminal Justice, Educational and Scientific Institute of Law and Psychology of the National Academy of Internal Affairs, <https://orcid.org/0000-0002-6762-1069>

EVALUATION OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS ON OFFENCES IN THE SPHERE OF ILLICIT TRAFFICKING IN NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES OR THEIR ANALOGUES COMMITTED BY ORGANIZED GROUPS AND CRIMINAL ORGANIZATIONS

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of the evaluation of evidence in criminal proceedings concerning offences in the sphere of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues committed by organized groups and criminal organizations. The complexity of such proceedings is determined by the high level of structuring of criminal formations, their stability, secrecy, clear distribution of roles, and the use of modern communication technologies to avoid detection. The article highlights the key features of proving offences of this category, with particular attention paid to establishing the coordination of participants' actions, the nature of the relationships between them, the methods of organizing illicit drug trafficking, as well as confirming indicators of stability and hierarchical organization.

The specificity of evaluating evidence obtained as a result of covert investigative (search) actions is analyzed, including audio and video surveillance, controlled purchases, crime commission control, and the interception of information from electronic communication networks. The criteria for admissibility and reliability of such evidence are identified, along with risks arising from procedural violations during their collection.

Special attention is given to the assessment of complex evidence that integrates operational information, witness statements, expert conclusions, results of technical recording, and digital sources of proof. The article substantiates the necessity of a systemic approach that involves correlating various pieces of evidence, considering causal relationships, and ensuring the logical coherence of established facts. Typical mistakes made by the prosecution and the defense, which influence the evaluation of evidence by courts, as well as trends in judicial practice regarding the determination of organized criminal activity, are examined.

The article concludes with proposals for improving methods of evaluating evidence in proceedings involving organized drug-related crime, taking into account the need to enhance the effectiveness of combating illicit drug trafficking and ensuring compliance with the standards of fair trial.

Keywords: evaluation of evidence; evidence; criminal proceedings; illicit drug trafficking; psychotropic substances; organized group; criminal organization; covert investigative actions; controlled purchases; audio and video surveillance; admissibility of evidence; relevance of evidence; stability and hierarchy of criminal groups; judicial practice.

Постановка проблеми. Проблема оцінки доказів у кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, учинених організованими групами та злочинними організаціями, залишається однією з найбільш актуальних та складних у сфері кримінального судочинства. Сучасна наркозлочинність характеризується високим рівнем структурованості злочинних формувань, їх стійкістю, конспіративністю та чіткою ієрархічною організацією, що значно ускладнює процес виявлення й фіксації доказів. Діяльність таких груп, як правило, включає розподіл функцій, використання захищених каналів комунікації, цифрових платформ та інших технічних засобів, спрямованих на мінімізацію ризику викриття, що вимагає застосування широкого спектра слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Особливу складність становить процесуальна оцінка доказів, отриманих у результаті проведення НСРД, оскільки саме ця категорія доказової інформації найчастіше стає предметом дискусій у зв'язку з високими вимогами до дотримання законодавчих процедур. Будь-які відхилення від встановленого порядку проведення таких дій або недостатня визначеність окремих фрагментів інформації створюють ризик визнання доказів недопустимими, що суттєво впливає на перспективу доведення організованого характеру злочинної діяльності.

У судовій практиці простежується тенденція до посилення стандартів оцінки доказів, пов'язаних із функціонуванням організованих груп, включаючи вимоги щодо їх належності, допустимості, достовірності та внутрішньої логічної узгодженості.

Попри значний масив наукових праць, низка важливих питань залишається недостатньо розробленою. Серед них – комплексна оцінка доказів у багатоепізодних провадженнях, встановлення чітких критеріїв доведення організованої злочинної діяльності, вироблення уніфікованих підходів до співставлення різнорідних доказів, а також ідентифікація найбільш поширених процесуальних помилок сторін. Відсутність єдиної методології оцінки доказів у справах цієї категорії призводить до неоднаковості судової практики та створює загрози дотриманню принципів справедливого судочинства[1].

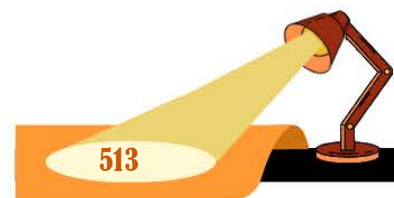
У зв'язку з цим виникає потреба у ґрунтовному науковому аналізі механізмів оцінки доказів у провадженнях щодо організованої наркозлочинності, що дозволить підвищити ефективність правозастосування, забезпечити єдність судової практики та сприятиме вдосконаленню кримінального процесуального законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика доказування у кримінальних провадженнях про незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, у тому числі за участю організованих груп та злочинних організацій, знайшла певне відображення у працях вітчизняних учених, однак питання саме оцінки доказів у таких провадженнях досліджено фрагментарно. У загальнотеоретичному вимірі питання природи, структури та критеріїв оцінки доказів розроблялися у працях Ю. П. Аленіна, В.Г.Гончаренка, О. В. Капліної, Л. М. Лобойка, Є. Д. Лук'янчикова, М. А. Погорецького, С.М. Стахівського, В. М. Тертишника, М. Є. Шумила та інших, які сформувавши підхід до розуміння належності, допустимості, достовірності та достатності доказів, а також ролі внутрішнього переконання суду у їх оцінці. Однак ці напрацювання здебільшого мають універсальний характер і не завжди враховують специфіку проваджень, пов'язаних із організованою наркозлочинністю.

Окремі аспекти доказування злочинів, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, розглядалися у дослідженнях, присвячених організованій злочинності, криміналістичним методикам документування діяльності стійких угруповань, використанню матеріалів оперативних підрозділів і негласних слідчих (розшукових) дій. У роботах С. С. Чернявського, І. Л. Рудницького, А. Ю. Пояркова, В.В.Солов'я та інших авторів аналізуються ознаки організованості, ієрархічності та стійкості злочинних формувань, розкриваються особливості фіксації взаємозв'язків між учасниками, використання конспіративних способів зв'язку, що безпосередньо впливає на формування доказової бази.

Мета статті – здійснення комплексного наукового аналізу теоретичних засад і практичних підходів до оцінки доказів у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, учинених організованими групами та злочинними

організаціями, з урахуванням особливостей структури та способів діяльності таких формувань, специфіки отримання й перевірки доказової інформації, а також сучасних тенденцій судової практики.

Виклад основного матеріалу.

Оцінка доказів у кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, учинених організованими групами та злочинними організаціями, має комплексний характер і передбачає врахування як загальних правил кримінального процесуального закону, так і специфічних ознак, притаманних організованим злочинній діяльності. Центральним завданням сторін процесу та суду є не лише перевірка достовірності, належності та допустимості кожного окремого доказу, а й встановлення системного взаємозв'язку між ними, що дозволяє підтвердити або спростувати факт існування організованої форми злочинної діяльності[2].

Однією з ключових особливостей таких проваджень є багатоступенева структура злочинної організації, що включає чіткий розподіл ролей, ієрархічні зв'язки, конспіративні способи координації дій і використання цифрових засобів комунікації. Це зумовлює необхідність збирання доказів, які не лише фіксують окремі епізоди незаконного обігу наркотиків, а й дозволяють відтворити загальну картину діяльності групи, встановити стабільність її функціонування, тривалість взаємозв'язків між учасниками, характер розподілу обов'язків і системність злочинних дій. Відтак суд при оцінці доказів має виходити не з ізольованого аналізу окремих джерел, а з їх сукупності, взаємодоповнюваності та логічної узгодженості.

Особливої уваги потребують докази, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які є одним з основних джерел інформації про функціонування організованих груп та злочинних організацій у кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. До таких доказів належать результати аудіо- та відеоконтролю особи або місця, матеріали оперативних закупок, контроль за вчиненням злочину, відомості, здобуті шляхом зняття інформації з електронних комунікаційних мереж. Оцінюючи зазначені докази, суди, як правило, звертають увагу на наявність або відсутність процесуальних порушень при їх отриманні, оскільки будь-яке відхилення від встановленої процедури може зумовити визнання доказів недопустимими. Не менш важливою є внутрішня якість НСРД – чіткість технічної фіксації, ідентифікація осіб, пояснення походження окремих ділянок запису, безперервність і повнота відображених дій[3].

Суттєве місце у доказуванні займають цифрові докази – листування у месенджерах, IP-адреси, геолокаційні дані, інформація про банківські транзакції, електронні файли, пов'язані зі збутом наркотиків. Їх оцінка потребує врахування специфіки цифрового середовища, можливостей маніпулювання даними, вимог

щодо забезпечення цілісності та незмінності файлів. У судовій практиці дедалі частіше визнається, що цифрові джерела можуть містити ключову інформацію щодо структури злочинної організації, каналів комунікації та координації дій учасників.

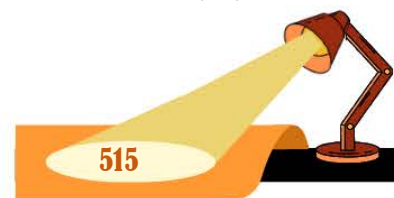
Окрему групу доказів становлять висновки експертних досліджень, спрямованих на ідентифікацію наркотичних засобів, підтвердження способу їх виготовлення чи зберігання, визначення обсягу та концентрації речовини. Проте ці дані мають значення не лише для підтвердження складу злочину, а й для встановлення системності й масштабності діяльності організованої групи (наприклад, промислові методи виготовлення, стійкі канали постачання прекурсорів тощо). Судова оцінка експертиз передбачає аналіз повноти використаних методик, відповідності стандартам криміналістичного дослідження, а також кореляцію висновків експерта з іншими доказами[4].

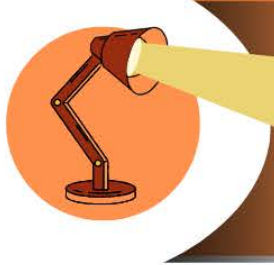
Показання учасників правопорушення та свідків нерідко становлять важливий елемент доказування організованої форми злочинної діяльності. Проте суди підходять до них із підвищеною обережністю, враховуючи ризик тиску, узгоджених версій, залежності учасників один від одного та можливість приховування інформації з метою мінімізації власної відповідальності. Відтак внутрішня узгодженість показань, їх відповідність іншим доказам, логічність та послідовність подій є ключовими критеріями їх оцінки[5].

У комплексній оцінці доказів важливу роль відіграє встановлення причинно-наслідкових зв'язків та структурування доказової картини провадження. Суд має не лише з'ясувати факт участі особи у незаконному обігу наркотичних засобів, а й визначити її роль у структурі організованої групи чи злочинної організації, довести координацію дій між учасниками, наявність спільного умислу та узгодженості поведінки. Будь-які прогалини, суперечності або розриви в доказовому масиві можуть бути інтерпретовані на користь обвинуваченого, що потребує особливо виваженого підходу до оцінки кожного джерела доказів та їх взаємного співвідношення.

Таким чином, оцінка доказів у кримінальних провадженнях про організовану наркозлочинність має ґрунтуватися на поєднанні загальних правил кримінального процесуального закону та спеціальних критеріїв, що враховують особливості діяльності організованих груп. Системність, узгодженість, повнота та логічна цілісність доказової бази є визначальними умовами формування об'єктивного судового висновку та забезпечення стандартів справедливого судочинства.

Важливою складовою оцінки доказів у провадженнях щодо злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, учинених організованими групами, є встановлення тривалості, стійкості та узгодженості злочинної діяльності[6]. Суди, аналізуючи надану інформацію, звертають увагу на кількість епізодів, характер їх повторюваності, використання сталих каналів постачання та збуту,

застосування однакових способів маскування, а також наявність спільного плану чи розподілу функцій між учасниками. У багатьох випадках саме сукупність дрібних, на перший погляд несуттєвих фактів, дозволяє суду відтворити модель взаємодії учасників злочинної групи та зробити висновок про її організований характер.

Особливе значення має аналіз телекомунікаційних даних, адже сучасні організовані наркогрупи активно використовують зашифровані месенджери, сервіси з анонімізацією даних, віртуальні приватні мережі та інші засоби, що ускладнюють документування злочинної діяльності. Застосування технічної експертизи смартфонів, комп'ютерів та серверів дає можливість встановити не лише зміст комунікацій, але й частоту контактів, хронологію обміну повідомленнями, координувати дії членів групи та визначати роль кожного з них. При оцінці таких доказів важливо забезпечити відсутність розривів у ланцюгу збереження інформації, документувати всі етапи вилучення, копіювання та аналізу цифрових даних з метою недопущення виникнення сумнівів щодо їх автентичності.

Не менш значущим елементом доказової бази є фінансові та економічні сліди, які відображають рух коштів, що може свідчити про масштабність незаконної діяльності, наявність системи розрахунків та зв'язків між учасниками злочинної організації. Платежі через електронні гаманці, криптовалютні транзакції, поповнення банківських карт, перекази за допомогою терміналів самообслуговування – усе це формує окремий доказовий пласт, який потребує ретельного аналізу[7]. Суд при оцінці таких доказів повинен враховувати їх походження, можливість підробки, економічну логіку фінансових операцій та їх кореляцію з іншими джерелами доказування.

Важливим чинником у встановленні організованого характеру діяльності є поведінкові ознаки, які фіксуються як у ході НСРД, так і під час проведення слідчих дій. До них належать: координація переміщень учасників, синхронізація дій під час збуту чи транспортування наркотиків, використання умовних сигналів або кодових фраз, розподіл сфер відповідальності та функцій. Оцінюючи такі факти, суди звертають увагу на закономірність і сталість поведінкової моделі, її відповідність типології організованих груп, описаній у криміналістичній літературі.

Суттєве значення у доказуванні участі особи в організованій групі мають також показання свідків та учасників, які можуть пролити світло на реальні взаємовідносини між членами групи. Водночас оцінка таких доказів потребує особливої обережності через можливі ризики зацікавленості, страху, змови або часткової обізнаності свідка. З огляду на це суди, як правило, аналізують показання у поєднанні з об'єктивними доказами – цифровими даними, записами НСРД, експертизами та іншими джерелами. Показання, що суперечать об'єктивно зафіксованим подіям, не мають достатньої доказової сили.

Звертаючи увагу на судову практику, слід констатувати, що суди нерідко скасовують вироки у справах про організований збут наркотичних засобів саме через недостатню оцінку сукупності доказів, невстановлення ролей учасників та неправильне тлумачення результатів НСРД. Такі рішення свідчать про необхідність удосконалення підходів до оцінки доказів, зокрема щодо:

- забезпечення належної процесуальної форми проведення НСРД;
- усунення суперечностей між різними доказами або їх належного обґрунтування;– формування єдиної логічної моделі злочинної поведінки;
- визначення меж участі кожного з членів групи на підставі об'єктивних даних.

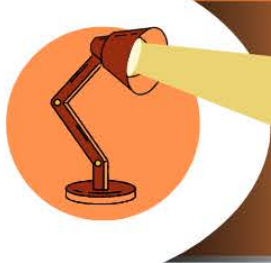
Наукова доктрина звертає увагу на те, що оцінка доказів набуває особливої складності тоді, коли злочинна організація має ознаки транснаціональності, взаємодіє із закордонними групами, використовує іноземні криптовалютні біржі або сервери, розподіляє ролі між учасниками, які перебувають у різних країнах. У таких випадках особливої ваги набувають міжнародні запити, довідки правоохоронних органів іноземних держав, дані міжнародних фінансових моніторинґів. При їх оцінці суд повинен враховувати відмінності у законодавстві, рівень довіри до іноземних компетентних органів та спосіб отримання інформації[7].

Загалом оцінка доказів у провадженнях про організовану наркозлочинність вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує кримінально-процесуальні стандарти, криміналістичні методики, сучасні інструменти цифрової аналітики та знання про структуру й механізми функціонування злочинних груп. Лише ретельний, всебічний і системний аналіз усіх доказів у їх сукупності дає можливість сформулювати об'єктивний висновок щодо організованого характеру злочину та довести вину конкретних осіб за високими стандартами справедливого судочинства.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати низку теоретичних і практичних узагальнень щодо оцінки доказів у кримінальних провадженнях про злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, учинених організованими групами та злочинними організаціями. Насамперед слід констатувати, що доказування у справах цієї категорії має комплексний характер і потребує врахування специфічних ознак організованої злочинної діяльності – її стійкості, ієрархічності, конспіративності та чіткого розподілу ролей між учасниками. Саме тому аналіз доказів не може обмежуватися оцінкою окремих джерел, а повинен здійснюватися з урахуванням їх системної взаємодії, кореляції та здатності у сукупності відтворювати механізм функціонування злочинної групи.

Важливу роль у доказуванні відіграють матеріали негласних слідчих (розшукових) дій, цифрові дані, результати експертиз, телекомунікаційна інформація, а також фінансові сліди злочинної діяльності. Разом із тим ці джерела нерідко викликають процесуальні дискусії, адже будь-яке порушення

процедури їх отримання або недоліки фіксації здатні поставити під сумнів їх допустимість. Відповідно, дотримання вимог кримінального процесуального закону щодо проведення НСРД, забезпечення цілісності цифрових доказів, належне документування фінансових операцій та коректна інтерпретація експертних висновків становлять необхідну передумову формування якісної доказової бази.

Особливої уваги потребує питання визначення й доведення організованого характеру злочинної діяльності. Суди, аналізуючи докази, прагнуть встановити не лише факт участі конкретної особи у незаконному обігу наркотиків, а й її роль у структурі групи, характер взаємозв'язків між учасниками, узгодженість дій, наявність спільного умислу та спосіб координації. Тому внутрішня логічна узгодженість доказів, відсутність суперечностей у доказовому масиві та можливість відтворити послідовну модель злочинної діяльності мають вирішальне значення для винесення обґрунтованого судового рішення.

Суттєвою проблемою, виявленою у ході дослідження, є відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до оцінки сукупності доказів у багатоепізодних провадженнях, що ускладнює правозастосування та призводить до неоднакової судової практики. У зв'язку з цим потребує подальшого вдосконалення методика оцінки доказів, яка б уніфікувала критерії аналізу різнорідних джерел фактичних даних, забезпечувала їх співвідношення в межах цілісної доказової моделі та відображала специфіку організованої наркозлочинності.

З огляду на викладене, перспективними напрямками розвитку є: удосконалення законодавчого регулювання проведення НСРД; підвищення рівня кваліфікації слідчих, прокурорів та суддів у сфері аналізу цифрових і фінансових доказів; запровадження уніфікованих методичних підходів до оцінки доказів у складних провадженнях; а також забезпечення єдності судової практики щодо доведення організованого характеру злочинної діяльності. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності протидії наркозлочинності та зміцненню гарантій справедливого судочинства.

Література:

1. Поярков А. Ю. Кримінальні процесуальні засоби доказування у кримінальних провадженнях про організовані групи та злочинні організації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Право і суспільство*. 2024. №4. С. 301–307. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.41>

2. Гончаренко В. Г. Доказування в кримінальному провадженні : науково-практичний посібник. Акад. адвокатури України. К. : Прецедент, 2014. 42 с.

3. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів чи психотропних речовин із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій : метод. реком. / [О. О. Юхно, Т. П. Матюшкова, В. А. Коршенко, Ю. В. Гнусов та ін.]; за заг. ред. О. О. Юхна. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ. 2018. 56 с.

4. Погорецький М. Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання. *Право України*. 2014. № 10. С. 12-25.

5. Поярков А. Ю. Докази у кримінальному провадженні про організовані групи та злочинні організації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: поняття та види. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. 2025. Вип. 87. Ч. 4. С. 29–135. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.19>

6. Рудницький І. Л. Удосконалення правових основ виявлення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2016. № 850. С. 541–547

7. Соловей В. В. Міжнародна практика та зарубіжний досвід запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія : ПРАВО. 2023. Вип. 78, ч. 2. С. 228–233. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.36>

References:

1. Poiarkov, A. Yu. (2024). Kryminalni protsesualni zasoby dokazuvannia u kryminalnykh provadzhenniakh pro orhanizovani hrupy ta zlochynni orhanizatsii u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn abo yikh analohiv [Criminal procedural means of proof in criminal proceedings concerning organized groups and criminal organizations in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues]. Pravo i suspilstvo, no. 4, pp. 301–307. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.41> [in Ukrainian].

2. Honcharenko, V. H. (2014). Dokazuvannia v kryminalnomu provadzhenni [Proof in criminal proceedings]: naukovo-praktychnyi posibnyk. Kyiv: Pretsedent; Akademiia advokatury Ukrainy. 42 p. [in Ukrainian].

3. Yukhno, O. O., Matiushkova, T. P., Korshenko, V. A., Hnusov, Yu. V., et al. (2018). Osoblyvosti rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz nezakonnym obihom narkotychnykh zasobiv chy psykhotroynykh rehovyn iz vykorystanniam suchasnykh telekomunikatsiinykh ta inshykh tekhnolohii [Peculiarities of investigation of crimes related to illicit trafficking of narcotic drugs or psychotropic substances using modern telecommunication and other technologies]. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs. 56 p. [in Ukrainian].

4. Pohoretskyi, M. (2014). Teoriia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia: problemni pytannia [Theory of criminal procedural proof: problematic issues]. Pravo Ukrainy, no. 10, pp. 12–25. [in Ukrainian].

5. Poiarkov, A. Yu. (2025). Dokazy u kryminalnomu provadzhenni pro orhanizovani hrupy ta zlochynni orhanizatsii u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn abo yikh analohiv: poniattia ta vydy [Evidence in criminal proceedings concerning organized groups and criminal organizations in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues: concept and types]. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law, vol. 87, part 4, pp. 29–135. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.19> [in Ukrainian].

6. Rudnytskyi, I. L. (2016). Udoskonalennia pravovykh osnov vyjavlennia kontrabandy narkotychnykh zasobiv, shcho vchyniaiutsia orhanizovanymy zlochynnymy hrupamy [Improvement of the legal framework for detecting smuggling of narcotic drugs committed by organized criminal groups]. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences, no. 850, pp. 541–547. [in Ukrainian].

7. Solovei, V. V. (2023). Mizhnarodna praktyka ta zarubizhnyi dosvid zapobihannia kryminalnym pravoporushenniam, shcho vchyniaiutsia orhanizovanymy hrupamy ta zlochynnymy orhanizatsiiamy u sferi nezakonnoho obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn abo yikh analohiv [International practice and foreign experience in preventing criminal offenses committed by organized groups and criminal organizations in the sphere of illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues]. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law, vol. 78, part 2, pp. 228–233. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.36> [in Ukrainian].

